

răscumpărarea clăcii cu bani. În Țara Românească brațele de muncă sînt rare și numai sub « protecția legii » țărani vor fi siliți să muncească. Acestei munci forțate i se datorește dezvoltarea economică dobîndită de țară în ultimul timp (adică îmbogățirea boierilor prin comerțul extern cu grîne); ea se datorește, spune dr. Arsache, nu țăranilor, ci proprietarilor, care-și cultivă moșia cu brațele țăranilor și cu vitele lor, căci fără constrîngere aceștia nu ar munci. Autorul e silit să recunoască o evoluție viitoare spre libertatea țăranilor, căci spune despre situația din vremea lui că va trebui să mai fie menținută « cîtiva ani încă ». La urmă se dă un citat biblic despre datoria de a munci.

În observațiile lui Gradowicz autorul se arată bine informat asupra stării sociale din țările romine. După ce ironizează argumentele trase din Biblie, analizează obligațiile țăranilor din Țara Românească după Regulamentul Organic. Se ajunge astfel, după calculul autorului polon, la 20—80 de zile de muncă obligatorie pe an a țăranilor pe lotul proprietarului, tocmai zilele cînd aceștia au nevoie să lucreze pentru hrana proprie. El arată pacostea arendașiei și proclamă, alături de istoricii progresiști, că țăranii din Țara Românească sînt « cei mai vechi locuitori privilegiați asupra solului », deci nu li se poate cere legal chirie în muncă, alte 12 zile de clacă, pentru casa pe care o ocupă. Această formă a regimului feudal, spune cu dreptate Gradowicz, nu exista înainte de Regulamentul Organic. Este interesant de văzut cum acest critic polon al împrejurărilor sociale din Țara Românească are o vedere justă, nu numai asupra stărilor din vremea lui, ci și asupra aspectului istoric al chestiunii, arătînd că feudalismul la noi s-a instaurat printr-un abuz împotriva drepturilor străvechi ale țăranilor. Se arată apoi obligațiile zdrobitoare pentru țărani ale clăcii pentru transporturi, deosebită de muncile agricole propriu zise, la care se mai adaugă și dijma din produsele cultivate pe porțiunea lăsată în folosința țăranilor. Afirmația proprietarilor că țăranii ar fi leneși, ar munci numai pentru nevoile hranei lor proprii, dacă n-ar fi îndemnați de proprietari, este respinsă de Gradowicz cu dispreț: De ce ar munci țăranul, de vreme ce știe că în orice clipă este amenințat să fie despoiat? Dovadă strălucită împotriva invinuirii aduse de proprietari este munca moșnenilor. « În Țara Românească toată lumea recunoaște că moșnenii, adică țăranii proprietari, sînt bogați în vite și în bani și se ocupă cu agricultura și cu negoțul, fără să fie siliți de sarcinile care reduc pe țărani (cei de pe moșiile proprietarilor) la cea mai mare sărăcie. Țăranul ar munci, dacă munca sa ar fi asigurată. » Regulamentul Organic este astfel redactat, încît lasă cale liberă interpretărilor în favoarea celui mai puternic sau a celui mai șiret. Prefecții și subprefecții corupți se fac uneltele regimului de despoiere a țăranilor: se dau exemple de fuga țăranilor în fața asupririi, fuga țăranilor de la Breasca (Breaza) lingă Ploiești. Această stare de lucruri face necesară emanciparea legală a țăranilor, « pentru dezvoltarea materială și morală a țării ». « Comerțul (cu grîne) nu va suferi de pe urma desființării clăcii, atît agricultura, cît și comerțul vor crește, pentru că beneficiile vor fi repartizate în chip egal, dar *dolce far niente* al boierilor va lua sfîrșit ». Iată ce îi face să tremure, « faptul că vor trebui să se mulțumească cu venituri mai mici și că vor trebui să se ocupe mai serios de agricultură, pentru că țăranul român nu e leneș, ci numai boierul ». De aceea acesta caută prin toate mijloacele să păstreze vechea stare de lucruri. Comisia pentru revizuirea Regulamentului Organic (orînduită de Barbu Știrbey) n-a făcut nimic pentru țărani, i-a lăsat în sclavia proprietarului, de vreme ce țăranii nu se pot muta de pe moșie timp de șapte ani. În concluzie,